

Оксана Пономарьова

Уманський державний педагогічний університет

(Умань, Україна)

ОБРАЗ ЛІКАРЯ В УКРАЇНСЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ПАРЕМІЯХ

Упродовж багатовікової історії у мовах відкладалися уявлення про найбільш характерні якості для тієї чи іншої типової професійної особистості. Частина з них отримала закріплення у пареміях – прислів'ях і приказках, що мають яскравий національно-культурний характер.

Аналіз фразеологічних одиниць, особливо паремій з компонентами на позначення *лікаря* дозволяє виявити якості, притаманні представникам цієї професії, а також простежити становище медичних і фармацевтичних працівників у суспільстві; тобто розкрити осмислення та оцінку цієї професії з погляду етномовного колективу.

Професія лікаря є однією з найдавніших і навіть може бути прирівняна за часом виникнення до зародження людства, адже люди завжди прагнули позбавитися дискомфорту чи незручностей, які є наслідком захворювань. У давнину існували різні цілителі недуг, які одночасно були й жрецькими – зверталися до духів, заклинали й приносили жертви [2]. Від давнини і дотепер поряд з традиційною медициною існує народна, представники якої для лікування використовують лікарські трави, настоянки, еліксири з плодів і коріння рослин тощо (укр. *У всякої лікарки свої припарки* [5]). Найчастіше таким лікарям приписували зв'язок з чаклунством, а їх мистецтво повернення здоров'я пояснювали за допомогою містики, хоча й зараз дехто притримується такої думки. Тому до класу лексем на позначення професії лікаря ми також відносимо наступні іменники: *ворожка* (укр. *Ворожка – на той світ дорожка*), *ворожбит* (укр. *Ворожбиту ціна грош*), *шептуха* – знахарка, яка

нашіптує заговори [4, с. 242] (укр. *Як стане шептуха коло уха, не буде тобі, мамо, довіку кожуха*) тощо.

Образ лікаря має здебільшого негативне осмислення у досліджуваних мовах. Професія лікаря сприймається не лише як непотрібна і даремна: укр. *Лікар з лікарством, а бог з поміччю; Де багато лікарів, там багато хвороб*, а й як небезпечна для тих, хто звертається по допомогу лікарів: укр. *То душа не жива, що до лікаря пішла; Горбатий цвинтар у молодого лікаря*; нім. *habe den Doktor zum Freund und den Apotheker zum Bittsteller, du mußt doch sterben* – присл. двом смертям не бути, а однієї не минути [3, с.150] (дослівно «май лікаря за друга та аптекаря за прохача, і смерті тобі не минути»). Англійський вираз *the best physicians are Dr. Diet, Dr. Quiet and Dr. Merryman* [1, с. 121] є свідченням думки про те, що без лікарів можна обійтись, якщо раціонально харчуватися і бути спокійним та веселим. Цю ж думку підтверджує українське прислів'я *Де сонце не ходить, там лікар заходить*, у якому дається порада більше часу перебувати на свіжому повітрі, щоб не хворіти. А у вислові *Природа, час і терпеливість – це найкращі лікарі*, схожому за структурою до вищезгаданого англійського, стверджується, що час гоїть всі рани, а перебування на природі та спокій необхідні для душевного спокою та здоров'я людини.

Для мовного стереотипу лікаря характерна також любов до грошей та бажання нажитися: укр. *Лікарям – поможись чи не поможись, а калиточка розв'яжись; Від хвороби лічись, а лікарю дай; Хворому хворість, а лікарю гроші*; англ. *God heals and the doctor takes the fee*.

Є українські прислів'я та приказки, що демонструють позитивне ставлення до лікарської справи: *Лікар не бог, а помагає; Від лікаря не таїсь, - будеш здоров; Лікар для хворого батько, а для здорового друг* [5]. Хоча й зазначається, що лікар не всесильний і не завжди може допомогти: *Лікар підіймає, а смерть не пускає; Смерть найде чим приключиться, а лікар – чим відговориться*. У прислів'ї *Добрий лікар має орлине око, левине серце і жіночу руку* дається характеристика стереотипу «яким має бути хороший лікар».

Звертає на себе увагу паралелізм між уявленнями про лікаря і адвоката в українській мові – укр. *Лікар і адвокат чи pomoже, чи не pomoже, а kalitku rozv'яže; Вибирай старого лікаря, а молодого адвоката*; а також про лікаря і попа – *Як хворий, звертайсь не до попа, а до лікаря; Добре в світі жити попові, лікареві та котові*.

Поряд з «лікарем», інколи у тому самому вислові, згадується професія аптекаря, пор. вище нім. *habe den Doktor zum Freund und den Apotheker zum Bittsteller, du mußt doch sterben*. Серед українських паремій можна назвати: *Годинникарю, лікарю та аптекарю довірятись не можна; Дорогі ліки завжди допомагають, коли не хворому, то аптекареві*. У всіх випадках з аптекарем асоціюються ті ж негативні риси, що й з лікарем, а головне – бажання грошової вигоди будь-якою ціною, навіть за рахунок життя інших.

Проаналізувавши прислів'я і приказки трьох мов, ми можемо стверджувати, що образ лікаря знаходить тут суперечливе відображення. Двоїстий погляд на представників цієї професії можна пояснити тим, що становище лікарів у суспільстві завжди перебувало у прямій залежності від соціально-економічних умов життя людства, розвитку природничих наук, техніки і тому робота лікаря по-різному оцінювалася у різні історичні періоди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англо-український фразеологічний словник / Уклад. К.Т. Баранцев. – 3-тє вид., стер. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2006. – 1056 с.
2. Википедия, свободная энциклопедия – Фонд Викимедиа, 2001 – 2016 [Электронный ресурс] – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Доисторическая_медицина
3. Німецько-український фразеологічний словник: в 2-х томах / Уклад. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко. – Т. 1. – К.: Радянська школа, 1981. – 416 с.
4. Русский семантический словарь: в 4 т. / РАН; Ин-т рус. яз., под общ. ред. Н. Ю. Шведовой. – Т. 1. – М.: Азбуковник, 2002. – 807 с.
5. Українські прислів'я і приказки. – Режим доступу: <http://prikazka.pp.ua>